

ΑΣΚΛΗΠΕΙΟ ΛΕΝΤΑ ΛΕΒΗΝΑ

Συντάκτης

Δρ. Ιωάννης Ηλ. Βολανάκης

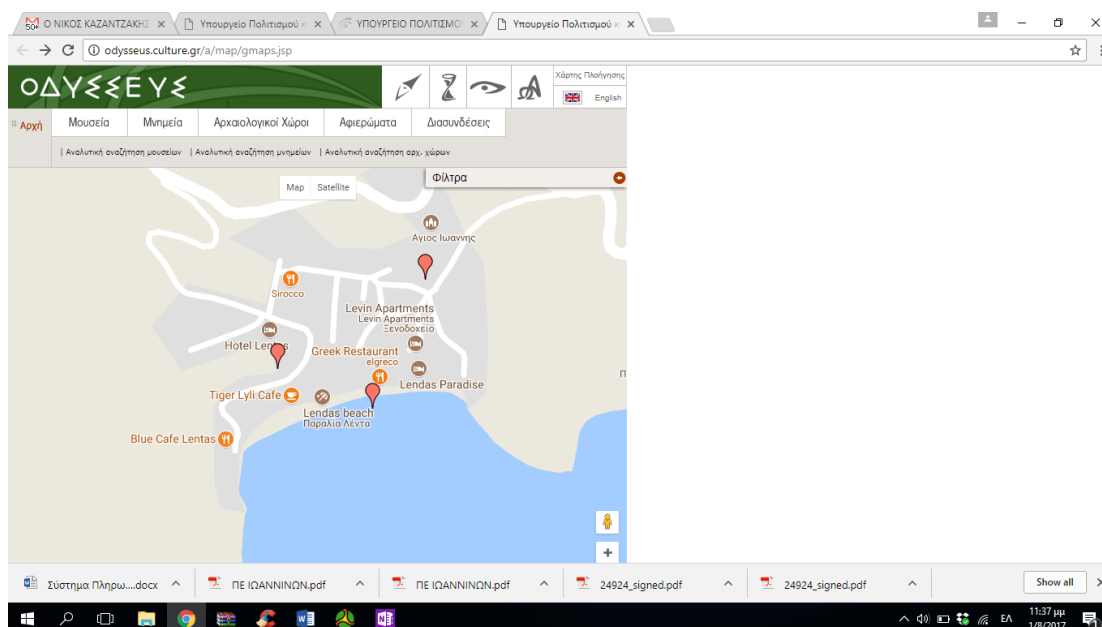
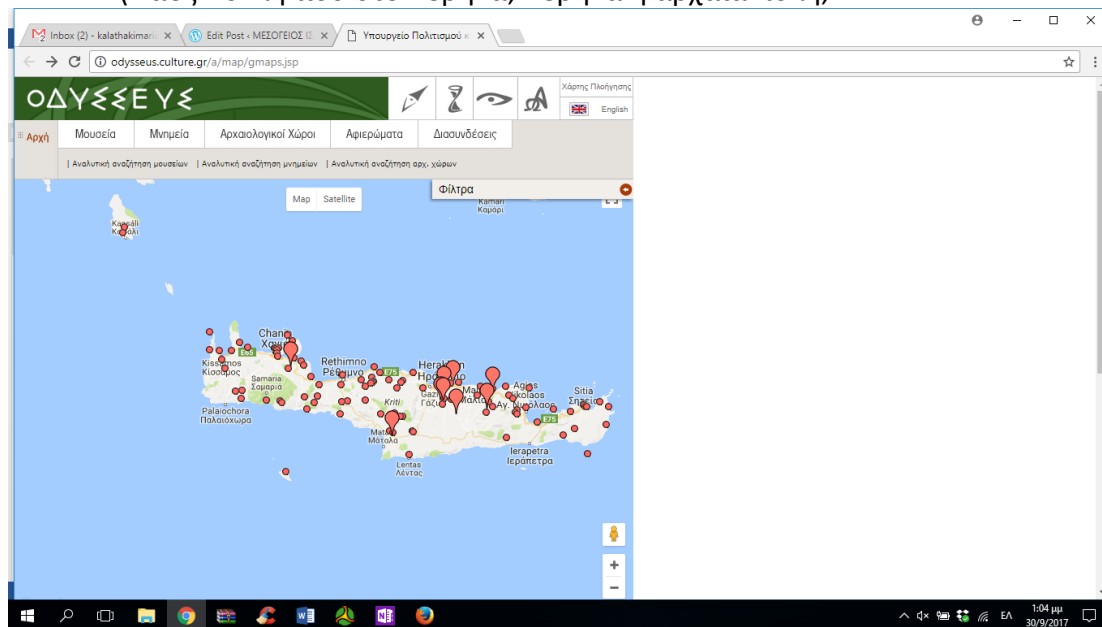
Αρχαιολόγος, Έφορος Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Προϊστάμενος 13ης Ε.Β.Α

http://odysseus.culture.gr/h/3/gh352.jsp?obj_id=2541

Google maps Υπουργείου Πολιτισμού Αρχαιολογικοί Χώροι

<http://odysseus.culture.gr/a/map/gmaps.jsp>

ΛΕΝΤΑΣ (Ναός Ασκληπιού στο Λεβήνα, Λεβήνα η αρχαία πόλη,

Περιγραφή

Η ελληνιστική και ρωμαϊκή πόλη του Λεβήνα κτίστηκε τον 4ο αι. π.Χ. Όπως έχουν φανερώσει οι τελευταίες ανασκαφικές έρευνες, η πόλη δεν περιοριζόταν μόνο στο χώρο του κόλπου, αλλά εκτεινόταν και στην ευρύτερη περιοχή. Επίσης, το φυσικό λιμάνι προστατευόταν με λιμενοβραχίονα από τους νοτιοανατολικούς ανέμους, ίχνη του οποίου διακρίνονται μέσα στη θάλασσα. Τα κτηριακά συγκροτήματα που έχουν

διασωθεί μέχρι σήμερα είναι αυτά του ιερού του Ασκληπιού, ενός μεγάλου μακρόστενου κτηρίου που συνδέεται με το ιερό και μια βυζαντινής εκκλησίας. Τα λείψανα του αρχαιολογικού χώρου ανήκουν στα λατρευτικά μνημεία.

Το ιερό του Ασκληπιού βρίσκεται σε κεντρικό σημείο του κόλπου, πάνω σε πλάτωμα, το οποίο ισοπεδώθηκε τεχνητά για να κατασκευαστεί το συγκρότημα του ιερού. Επιγραφές που βρέθηκαν στη θέση αυτή επιβεβαιώνουν την ίδρυση του τεμένους από τους Γορτυνίους. Στο φως έχουν έρθει ο ναός του θεού, δυο στοές (η δυτική και η βόρεια), ο «θησαυρός» κάτω από τη δυτική στοά, καθώς και μια κρήνη στο ανατολικό άκρο του ιερού.

Στο νοτιοδυτικό άκρο του πλατώματος δεσπόζει ο ναός του Ασκληπιού, ο οποίος χτίστηκε πάνω σε μια τεχνητή ταράτσα. Ο προσανατολισμός του είναι Α - Δ. Οι τοίχοι του σηκού σώζονται σε ύψος 3,40 μ., είναι κατασκευασμένοι με πλίνθους και έχουν επενδυθεί με μάρμαρο. Όμοια επενδυμένο είναι και το κεντρικό τμήμα του δαπέδου, ενώ το υπόλοιπο διακοσμείται με ψηφιδωτό. Μπροστά από το δυτικό τοίχο σώζονται δύο από τους μαρμάρινους κίονες του ναού (ύψος 4,70 μ.). Κατά μήκος του δυτικού τοίχου αποκαλύφθηκε μια βάση, μήκους 6 μ., που αποτελούσε μάλλον τη βάση των λατρευτικών αγαλμάτων, του Ασκληπιού και της Υγείας. Δίπλα στον ένα από τους δυο κίονες (νότιος) βρέθηκαν ακόμη δυο βάσεις, η μια από τις οποίες πρέπει να έφερε άγαλμα του Ασκληπιού σύμφωνα με την αναθηματική της επιγραφή (αφιέρωμα του Ξενίονα). Στα βόρεια του ναού εκτεινόταν η δυτική στοά, η οποία έχει 27 μ. μήκος. Διέθετε τρεις εισόδους και στο δυτικό τμήμα δωμάτια, πιθανότατα καταλύματα των ιερέων. Μια μεγάλη μαρμάρινη σκάλα (μήκος 35 μ.) οδηγούσε από τα ανατολικά στη στοά αυτή. Ο ναός με τη δυτική στοά χρονολογούνται στη Ρωμαϊκή Εποχή, την περίοδο της μεγάλης ακμής του ιερού. Η σκάλα της δυτικής στοάς συνορεύει με το βορειοδυτικό τοίχο μιας άλλης στοάς, της βόρειας. Σώζεται σε μήκος 18 μ. Ο διαφορετικός προσανατολισμός της από το ναό και τη δυτική στοά, καθώς και κομμάτια επιγραφών που χρονολογούνται στον 2ο αι. π.Χ. αποδεικνύουν ότι ανήκει σε αρχαιότερη φάση οικοδόμησης. Επιγραφές από τον τοίχο της βόρειας στοάς παρουσιάζουν τις θαυματουργές θεραπείες του Ασκληπιού. Πιθανόν ήταν γραμμένες από τους ιερείς του ναού και κάνουν την υπόθεση, ότι η βόρεια στοά ήταν ένα είδος «αδύτου» ή «άβατου», αξιόπιστη.

Στο ανατολικό άκρο του ιερού (6 μ. νότια της βόρειας στοάς και σε χαμηλότερο επίπεδο από εκείνη) ήρθε στο φως μια κρήνη. Πιστεύεται ότι το καθαρό νερό της έχει θεραπευτικές ιδιότητες. Ίσως ήταν αυτή η κρήνη η αιτία της ίδρυσης του ιερού. Σημαντικό μνημείο αποτελεί και ο λεγόμενος «θησαυρός», το αρχαιότερο μνημείο του ιερού. Κάτω από το δάπεδο της δυτικής στοάς εμφανίστηκε ένα ψηφιδωτό δάπεδο με δυο ορθογώνιους πίνακες. Ο ένας σωζόμενος πίνακας εικονίζει ιππόκαμπο που πλαισιώνεται από συνεχόμενες σπείρες. Το ψηφιδωτό δάπεδο χρονολογείται στην Ελληνιστική Εποχή. Το δάπεδο κάλυπτε και το «θησαυρό», στοιχείο που οδηγεί σε μια πιο πρώιμη χρονολόγησή του. Ο «θησαυρός» ήταν μια κρύπτη, ένα τετράγωνο πηγάδι, με μήκος πλευράς 0,95 μ. και βάθος 1,90 μ. Διέθετε επένδυση από ορθογώνιους ασβεστόλιθους. Σκεπαζόταν από κυλινδρικό κάλυμμα, που βρέθηκε σπασμένο σε δυο κομμάτια στο εσωτερικό του «θησαυρού», και ασφάλιζε με ένα είδος κλειδαριάς. Επιγραφή της Ύστερης Ελληνιστικής Εποχής που βρέθηκε κοντά στον «θησαυρό» αναφέρει ότι αυτός αφιερώθηκε από τους Γορτυνίους στον Ασκληπιό, μέσα στον οποίο φυλάσσονταν όλα τα αφιερώματα στο

θεό. Ο τρόπος κατασκευής του «θησαυρού» τοποθετεί τη χρονολόγησή του στον 3ο αι. π.Χ.

Αναστηλωτικές εργασίες (πέραν της αναστήλωσης των κιόνων του ναού του Ασκληπιού, η οποία έγινε αμέσως από τους ανασκαφείς) δεν έχουν γίνει εκτός από κάποιες στερεωτικές εργασίες.

Τα Μνημεία του Χώρου

Ο ναός του Ασκληπιού βρίσκεται στο ΝΔ άκρο του άνδρου του ιερού, θεμελιωμένος σε τεχνητό άνδρηο. Είναι προσανατολισμένος ανατολικά και οι τοίχοι του σηκού είναι χτισμένοι με πήλινες πλίνθους και επενδυμένοι με άσπρο μάρμαρο, σώζονται δε σε ύψος 3,40 μ. Με όμοιες μαρμάρινες πλάκες κοσμείται το κεντρικό τμήμα του δαπέδου, ενώ το υπόλοιπο είναι ψηφιδωτό. Στο εσωτερικό σώζονται δύο από τους κίονες του Ναού (ύψους: 4,70 μ.) και βάσεις λατρευτικών αγαλμάτων.

Ο ναός κτίστηκε στους πρώτους αιώνες της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (1ος-2ος αιώνας μ.Χ.). Με την επικράτηση του Χριστιανισμού ο ναός (και το Ιερό) εγκαταλείφθηκαν και σιγά-σιγά καταστράφηκαν. Αρχιτεκτονικά μέλη του ναού χρησιμοποιήθηκαν στην κατασκευή της βασιλικής.

Το 1586 ο Ονορίο Belli σχεδίασε την κάτοψη του Ασκληπιείου από την οποία σήμερα σώζονται ελάχιστα τα περιγράμματα και δύο κίονες. Ο ναός του Ασκληπιού ανασκάφηκε, όπως και ο υπόλοιπος χώρος του ιερού από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή κατά τα έτη 1900, 1910 και 1912-1913. Οι κίονες του ναού αναστηλώθηκαν ήδη κατά την περίοδο των ανασκαφών.

Ο Χώρος

Λεβήνα

Η ελληνιστική και ρωμαϊκή πόλη του Λεβήνα κτίστηκε τον 4ο αι. π.Χ. Όπως έχουν φανερώσει οι τελευταίες ανασκαφικές έρευνες, η πόλη δεν περιοριζόταν μόνο στο χώρο του κόλπου, αλλά εκτεινόταν και στην ευρύτερη περιοχή. Επίσης, το φυσικό λιμάνι προστατευόταν με λιμενοβραχίονα από τους νοτιοανατολικούς ανέμους, ίχνη του οποίου διακρίνονται μέσα στη θάλασσα. Τα κτηριακά συγκροτήματα που έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα είναι αυτά του ιερού του Ασκληπιού, ενός μεγάλου μακρόστενου κτηρίου που συνδέεται με το ...

Άποψη του "θησαυρού", κτήριο του 3ου αι. π.Χ., στο Λεβήνα

Το Ιστορικό

Η αρχαία πόλη του Λεβήνα τοποθετείται στον όμορφο και ήρεμο κόλπο που βλέπει στο Λυβικό πέλαγος, στους νότιους πρόποδες των Αστερουσίων. Εκεί, ανάμεσα σε δυο ακρωτήρια (ακρωτήριο Λέοντας δυτικά και Ψαμιδομούρι ανατολικά) σχηματίζεται ο κόλπος, που σήμερα λέγεται Λέντας. Ακολουθώντας από τη Γόρτυνα μια ευθεία νοητή γραμμή προς τα νότια θα συναντήσει το Λεβήνα, ο οποίος ήταν γνωστός ως το λιμάνι της Γόρτυνας, πολύ περισσότερο όμως για το σημαντικό ιερό του Ασκληπιού που διέθετε. Το όνομα της αρχαίας πόλης είναι πιθανόν φοινικικό και προέρχεται μάλλον από τη μορφή του δυτικού

ακρωτηρίου που μοιάζει με κεφάλι λιονταριού. Η περίοδος ακμής του ιερού του Ασκληπιού ανάγεται στην Ελληνιστική και Ρωμαϊκή εποχή.

Τα πρώτα ίχνη ζωής στην περιοχή του Λεβήνα κάνουν την εμφάνισή τους ήδη στη Νεολιθική Εποχή, όπου λείψανα κατοίκησης έχουν εντοπιστεί στη βραχώδη κορυφή του ακρωτηρίου Λέοντας. Ο πρώτος βεβαιωμένος οικισμός, ωστόσο, ανάγεται στην Πρωτομινωική εποχή (2600 - 2000 π.Χ.). Σ' αυτόν ανήκουν και οι πρωτομινωικοί τάφοι που ανακαλύφθηκαν στην ευρύτερη περιοχή με σημαντικά ευρήματα, τα οποία φανερώνουν τις επαφές που είχε αναπτύξει ο μινωικός Λεβήνας με την Αίγυπτο και τις Κυκλάδες.

Σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές (Στράβωνας, Φιλόστρατος) η πόλη του Λεβήνα γνωρίζει και πάλι ανάπτυξη και εξελίσσεται, όταν γίνεται λιμάνι της Γόρτυνας, τότε που χτίζεται και το ιερό του Ασκληπιού, το 4ο αι. π.Χ. Οι ίδιες πηγές αναφέρουν ακόμη ότι, οι Γορτύνιοι ίδρυσαν το ιερό σύμφωνα με τους κανόνες και τις ιεροτελεστίες που ίσχυαν στο ιερό της Επιδαύρου. Μεγάλη ακμή πρέπει να γνώρισε ο Λεβήνας στον 2ο αι. π.Χ., όταν η Γόρτυνα, μετά την καταστροφή της Φαιστού στα μέσα του 2ου αι. π.Χ., έγινε πρωτεύουσα της Μεσαράς και αργότερα όλης της Κρήτης. Ένας φοβερός σεισμός το 46 π.Χ., που περιγράφεται από το Φιλόστρατο, καταστρέφει την πόλη. Ωστόσο, η πόλη του Λεβήνα ανοικοδομήθηκε και πάλι στα ρωμαϊκά χρόνια και αποτέλεσε σημαντικό σταθμό εμπορίου ανάμεσα στην Αίγυπτο και την Κρήτη. Η κατοίκηση στην περιοχή αυτή συνεχίστηκε στην Πρώιμη και Μέση Βυζαντινή εποχή, όπως αποδεικνύουν λείψανα παλαιοχριστιανικής βασιλικής και άλλων βυζαντινών κτηρίων.

Υστερα από την πρώτη επίσκεψη του Άγγλου πλοιάρχου H. Spratt στα μέσα του προηγούμενου αιώνα άρχισαν οι αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή. Οι πρώτες αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή του Λεβήνα ξεκίνησαν στα αρχές του 20ου αι. π.Χ., όταν η Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή πραγματοποίησε ανασκαφές με τη διεύθυνση των F. Halbherr και L. Pernier (1900, 1910 και 1912-13). Τότε αποκαλύφθηκαν το ιερό του Ασκληπιού και τα λείψανα των υπόλοιπων κτιρίων. Τα τελευταία χρόνια και πάλι διενήργησε η Αρχαιολογική Υπηρεσία ανασκαφές με σημαντικά αποτελέσματα.

Χρονολόγηση

2600 - 2000 π.Χ.

4ος αι. - 46 π.Χ.

ρωμαϊκή περίοδος

4ος αι. π.Χ.

Η βασιλική Λέντα

Η βασιλική Λέντα βρίσκεται εντός της αρχαίας πόλεως της Κρήτης Λεβήνος (σημερινή Λέντα) η οποία βρισκόταν στο μέσον περίπου της νότιας παραλίας της Κρήτης και επί του Λιβυκού Πελάγους. Στην περιοχή ανατολικά του ασκληπιείου και σε μικρή απόσταση από αυτό, στις νότιες παρυφές υψώματος και σε επίκαιρο σημείο, ανασκάφηκε από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή, στις αρχές του 20ου αι. μ.Χ., μια παλαιοχριστιανική βασιλική. Πρόκειται για μια τρίκλιτη, ξυλόστεγη βασιλική του απλού ελληνιστικού τύπου.

Η βασιλική εμφανίζει τουλάχιστον δύο οικοδομικές φάσεις. Κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης που τοποθετείται στο πρώτο μισό του 5ου αι. μ.Χ. και μετά την επικράτηση του χριστιανισμού στην περιοχή, ανεγέρθη στη θέση που προαναφέρθηκε μια τρίκλιτη, ξυλόστεγη βασιλική του απλού ελληνιστικού τύπου.

Κατά τη δεύτερη οικοδομική φάση η αρχική βασιλική καταστράφηκε από σεισμό ή άλλες αιτίες και στα μέσα του 6ου αι. ανοικοδομήθηκε, στη θέση της παλαιάς διατηρώντας όμως το ίδιο σχήμα και μέγεθος.

Η βασιλική αυτή καταστράφηκε από τα μέσα του 7ου αι. μ.Χ. και εξής και έκτοτε ο χώρος εγκαταλείφθηκε. Στα τέλη του 19ου αι. μ.Χ., στη θέση του Ιερού Βήματος της βασιλικής κτίστηκε από τους κατοίκους της περιοχής μικρών διαστάσεων μονόχωρο, καμαροσκέπαστο ναΰδριο, αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο.

Το κυρίως σώμα της βασιλικής εμφανίζει ορθογωνίου σχήματος κάτοψη (διαστάσεων 18μ. Χ 13μ.) και χωρίζεται με δύο κιονοστοιχίες σε τρία κλίτη. Κάθε κιονοστοιχία περιελάμβανε επτά κίονες, οι βάσεις των οποίων διατηρούνται κατά χώραν. Η μικρή απόσταση των κίωνων (1,5μ.) μαρτυρεί ότι αυτοί συνδέονταν μεταξύ τους όχι με τόξα αλλά με ευθύγραμμα επιστύλια.

Το μεσαίο κλίτος της βασιλικής είναι ευρύτερο των πλαγίων και περατώνεται σε μια μεγάλη ημικυκλική αψίδα προς τα ανατολικά. Στο μέσον της δυτικής αυτού πλευράς ανοίγεται μία θύρα, δια της οποίας γινόταν η είσοδος από το νάρθηκα προς το μεσαίο κλίτος. Τα πλάγια κλίτη τερματίζονται προς την ανατολή σε ευθείες πλευρές. Στο μέσον της δυτικής αυτών πλευράς ανοιγόταν ανά μία θύρα, για την είσοδο από τον νάρθηκα.

Δυτικά του κυρίως σώματος της βασιλικής βρισκόταν ορθογωνίου κατόψεως νάρθηκας. Στο μέσον της νότιας και βόρειας αυτού πλευράς ανοιγόταν ανά μία θύρα, για την είσοδο των πιστών. Δυτικά του νάρθηκα υπήρχε ευρύχωρο αίθριο, το οποίο δεν έχει ανασκαφεί.

Τη βασιλική περιέβαλλαν διάφορα προσκτίσματα. Ειδικότερα, βορειοανατολικά της βασιλικής και στην προέκταση του βορείου κλίτους προς τα ανατολικά υπήρχε χώρος τετράγωνης κάτοψης, με ίχνη ορθομαρμαρώσεως και λείψανα κολυμβήθρας στο κέντρο. Πρόκειται προφανώς για το βαπτιστήριο της βασιλικής.